

29.1.2020

EOAK/416/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

POLIISIN MENETTELY ESITUTKINNASSA

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan silloisen asiamiehensä (saadun tiedon mukaan kantelijan ja asiamiehen välillä ei ole enää toimeksiantosuhdetta) laatimassa kirjoituksessa Helsingin poliisilaitoksen menettelyä.

Kysymys on ollut epäilystä varkaudesta, jossa kantelija on asianomistajana.

Kantelija on tehnyt rikosilmoituksen 26.3.2015. Kantelijan mukaan häneltä on 2013–2014 välisenä aikana anastettu muun ohessa Rolex Explorer II -merkinen rannekello. Kantelija on 2.4.2015 ilmoittanut poliisille tiedossaan olevan, että anastetun kellon on ostanut panttihuuto-kaupasta eräs kantelijan nimeltä mainitsema henkilö. Kantelija on myös kertonut, että anastuksen tehnyt henkilö (kantelijan entinen seurustelukumppani) on kertonut vieneensä kellon panttilainaamoon.

Kantelussa arvostelu kohdistuu siihen, että poliisi ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, jotta kello saataisiin takaisin tiedossa olleelta henkilöltä, joka on sittemmin myynyt kellon edelleen. Asian esitutkinta on valmistunut 21.6.2017.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto Helsingin poliisilaitokselta. Selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin kiinnittämään huomiota erityisesti

1. poliisin toimintavelvollisuuteen tällaisessa tapauksessa esitutkin-talain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan ja pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 momentin sekä
2. esitutkinnan viivytyksettömän toimittamisen näkökulmasta.

Selvityksen asiassa antoivat rikoskomisario A ja rikoskomisario B. Helsingin poliisilaitos ja poliisihallitus antoivat asiassa lausuntonsa.

Kantelijalle varattiin tilaisuus vastineen antamiseen, mutta hän ei antanut vastinetta.

3 RATKAISU

3.1 Saadut selvitykset

Rikoskomisario B kertoo olleensa asian tutkinnanjohtajana 5.6.2015 asti. Esitutkintapöytäkirjan selostusosan mukaan kantelija on 2.4.2015 ilmoittanut ”poliisi C:lle” yhteydestään kelloa netissä myyvään henkilöön (joka oli ostanut kellon panttihuuto-kaupasta). B:n mukaan hänen tutkintaryhmässään ei ole ollut C -nimistä poliisimiestä. B kertoo, että tieto kellosta ei ole tullut hänelle. Mikäli olisi tullut, ”kello olisi haettu pois” ja kellon omistusoikeuden varmistuttua kello olisi palautettu omistajalleen.

Rikoskomisario A kertoo asian siirretyn hänen ryhmälleen tutkittavaksi 5.6.2015, jolloin jutun tutkinnanjohtajuus tuli hänelle. Samassa yhteydessä A:n ryhmälle tuli tutkittavaksi kaksi muuta,

saman henkilön epäillyksi tekemää rikosta, joista toisessa asianomistajana oli kantelija. A ei pysty ottamaan kantaa, mitä asiassa on tehty ennen jutun siirtoa hänen tutkinnanjohtajuuteensa.

Tutkintaan käytetyn ajan osalta A kertoo, että rikoksesta epäillyn olinpaikasta ei ollut tietoa, minkä johdosta hänet etsintäkuulutettiin 22.7.2015 ja tavoitettiin kuulusteltavaksi 9.6.2017. A:n mukaan myös asianomistajan tavoittamisessa tutkinnan kestäessä oli ongelmia, ja syyttäjän lisätutkintapyyntö – joka koski muun muassa anastetun kellon arvoa – johdosta asianomistaja kuulusteltiin 13.8.2018.

Anastetun kellon osalta tutkijaksi joulukuussa 2016 – edellisen tutkijan irtisanouduttua poliisin palvelusta – asiaan tullut vanhempi rikoskonstaapeli D oli yhteydessä kellon panttihuutokaupasta ostaneeseen henkilöön 21.6.2017, jolloin ilmeni tämän myyneen kellon edelleen jo vuonna 2015.

Helsingin poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että B:n selvityksessään mainitsema poliisimies C on todennäköisimmin poliisilaitoksen palvelupäivityksessä työskennellyt poliisimies, joka on eronnut poliisilaitoksen palveluksesta 31.7.2017.

Anastetun kellon osalta poliisilaitos toteaa, että kantelijan ilmoitettua kellon haltijasta ja sijainnista poliisille, poliisin olisi tullut omin toimenpitein ryhtyä aktiivisesti selvittämään mahdollisuuksia asianomistajalta luvottomasti viedyn kellon takavarikoimiseksi ja palauttamiseksi. Mikäli useat tahot olisivat vaatineet takavarikoitua omaisuutta itselleen, olisi tutkinnan johtajan tullut pitää takavarikko voimassa, kunnes viimekädessä tuomioistuin olisi tutkinut parempaa oikeutta koskevan kysymyksen syyteasian käsittelyn yhteydessä tai osoittanut osapuolet saattamaan asian vireille erillisenä riita-asiana pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n mukaisesti.

Asiassa saatujen selvitysten perusteella tieto kellon haltijasta ja sijainnista ei kuitenkaan koskaan ole saavuttanut jutun tutkinnanjohtajia. Epäselväksi on jäänyt, onko tieto välittynyt myöskään tutkijoille. Asiassa on poliisilaitoksen mukaan myös huomioitava, että tutkintailmoituksen selostusosan kirjauksen mukaan kellon panttihuutokaupasta ostanut henkilö oli luvannut ottaa kellon pois myynnistä, kunnes asia selviää. Esitutkintaa suorittaville poliisimiehille on tämän kirjauksen johdosta saattanut syntyä käsitys, että asianomistajan etu on tullut riittävästi turvatuksi eikä välittömiin toimenpiteisiin ole ilmoituksen johdosta ryhdytty.

Mitä tulee esitutkinnan keston, poliisilaitos toteaa, että tutkinnan pitkä kesto on johtunut siitä, ettei epäiltyä ole tavoitettu kuulusteluun ja että myös asianomistajan tavoittamisessa on ollut ongelmia. Poliisilaitos katsoo, että esitutkinnan kestolle on näin ollen ollut hyväksyttävät syyt.

Poliisihallituksen lausunnon mukaan on mahdollista, etteivät kaikki tapahtumat ja tutkinnassa tehdyt toimenpiteet ilmene saaduista selvityksistä, koska kantelun kohteena olevan asian tutkinnanjohtajina toimineet virkamiehet eivät muista tutkintaan liittyviä tapahtumia ja osa keskeisessä roolissa tutkintaan osallistuneista virkamiehistä ei ole enää poliisin palveluksessa. Pelkästään selvitysten perusteella, osin vajavaisin tiedoin, ei ole myöskään mahdollista arvioida tarkemmin yksittäisten virkamiesten menettelyä.

Esitutkintalain, poliisilain ja valtion virkamieslain säännökset velvoittavat kaikkia virkamiehiä. Vaikka tutkijat käytännössä huolehtivatkin tutkintatoimenpiteiden suorittamisesta, on tutkinnanjohtaja kuitenkin viimekädessä vastuussa siitä, että tutkinta suoritetaan asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Nyt kyseessä olevassa tapauksessa poliisiasiain tietojärjestelmään tehdyn kirjauksen mukaan kantelija on jo tutkinnan alkuvaiheessa antanut poliisille tietoa tapahtuneesta ja anastetun kellon

haltijasta. Sillä, että tiedot on annettu mahdollisesti palvelupäivystyksessä työskennelleelle poliisimiehelle, joka tehnyt kirjaukset, ei ole asiassa merkitystä. Epäselväksi on jäänyt, miksi asian johdosta ei ole ryhdytty toimenpiteisiin eikä tieto ole tavoittanut tutkinnanjohtajia.

Poliisihallitus yhtyy Helsingin poliisilaitoksen lausuntoon sikäli, kun se on katsonut, että poliisin olisi tullut ryhtyä selvittämään mahdollisuuksia anastetun kellon takavarikoimiseksi ja palauttamiseksi asianomistajalle.

Esitutkintaan käytetyn ajan osalta poliisihallitus toteaa, että asian laatu huomioon ottaen esitutkintaan kulunutta aikaa voidaan pitää selkeästi keskimääräistä pidempänä. Asiassa on kuitenkin tehty erinäisiä tutkintatoimenpiteitä, eikä esille ole tullut sellaisia seikkoja, joiden perusteella kenenkään yksittäisen virkamiehen voitaisiin selvästi todeta laiminlyöneen tehtäviään tai viivytelleen tehtäviensä suorittamisessa. Saadun selvityksen perusteella esitutkinnan keston ovat vaikuttaneet erityisesti asianosaisten, niin rikoksesta epäillyn kuin asianomistajankin, tavoitettavuudessa olleet ongelmat, sekä osin myös asianomistajan oma passiivisuus.

3.2 Oikeusohjeita

Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan

Esitutkinnassa selvitetään:

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;
- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;
- 3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja
- 4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaan 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan

Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että:

- 1) sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa;
- 2) se on rikoksella joltakulta viety; tai
- 3) se tuomitaan menetetyksi.

3.3 Kannanotto

Kantelun tutkimisen edellytyksistä

Oikeusasiamies ei lain mukaan tutki yli kaksi vuotta vanhoja tapahtumia, ellei niiden tutkimiseen ole erityistä syytä. Oikeusasiamies harkitsee kussakin yksittäistapauksessa erikseen, onko erityistä syytä tutkia tällaista asiaa.

Tässä tapauksessa tieto henkilöstä, jolla rikosilmoituksessa tarkoitettu kello on hallussaan sekä tieto siitä, että em. henkilö on myynyt kellon edelleen tuntemattomaksi jääneelle henkilölle, on tullut poliisille yli kaksi vuotta ennen kantelun tekemistä.

Koska asian esitutkinnan päättämisestä on kanteluajankohtana kulunut alle kaksi vuotta, katson olevan erityisiä syitä tutkia myös yksittäistä, yli kaksi vuotta vanhaa esitutkintaan liittyvää seikkaa.

Anastetun kellon takavarikoimisesta

Takavarikon yleisenä edellytyksenä lain mukaan on ”syytä olettaa”. Ilmaisu on pakkokeinolaissa käytetyistä todennäköisyysporrastuksista alhaisin.

Laissa käytetty ilmaisu ”voidaan takavarikoida” osoittaa, että viranomaisella ei ole velvollisuutta takavarikoimiseen. Hallituksen esityksen (HE 222/2010 vp, s. 272) mukaan lähtökohtana kuitenkin on takavarikoiminen edellytysten täytyessä. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että takavarikoimisvelvollisuus korostuu takavarikoimista koskevan kyseisen momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan yhtenä esitutkinnassa selvittävänä seikkana on ”mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi”.

Käsitykseni mukaan asiassa on kantelijan rikosilmoituksen, kantelijan 2.4.2015 kellon haltijasta antaman tiedon ja anastetun omaisuuden yksilöinnin (tutkintailmoituksessa kello on yksilöity ”Miesten rannekello, Rolex Explorer II 16750T...kotelossa aitoustodistus”) perusteella sekä edellä mainitut lainsäännökset huomioon ottaen ollut velvollisuus viipymättä selvittää sitä, onko asiassa ollut takavarikoimisen edellytykset.

Kuten edellä on todettu, ”syytä olettaa” tarkoittaa varsin alhaista todennäköisyyttä. Mikäli tämän selvittelyn perusteella olisi päädytty siihen, että takavarikoimisen edellytykset ovat olleet olemassa, käsillä olisi ollut hallituksen esityksessä esitetyn tavoin ”takavarikoimisvelvollisuus”. Mikäli tämän jälkeen kellon suhteen olisi ollut riitaisuuksia omistusoikeuden suhteen, menettely asiassa olisi ollut pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n mukainen.

Edellä kuvatulla menettelyllä olisi asiassa käsitykseni mukaan parhaalla mahdollisella tavalla turvattu asiassa asianomistajana olleen kantelijan etu.

Asiassa on jäänyt epäselväksi, mistä selvityksissä ja lausunnoissa kuvattu tietokatkos ja viranomaisten laiminlyönti asiassa on johtunut. Asiassa ei sen vuoksi ole perusteita yksittäisten virkamiesten arvosteluun.

Totean kuitenkin, että Helsingin poliisilaitoksella asian esitutkinnassa ja sen selvittämisessä, onko rikoksella saatu omaisuus mahdollista saada palautetuksi asianomistajalle, on epäonnistuttu.

Esitutkintaan käytetty aika

Saadun selvityksen perusteella esitutkinnan viipyminen on johtunut vaikeuksista tavoittaa asianosaisia esitutkintaan. Asia ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen virheellisestä menettelystä kantelussa tarkoitettuna asian esitutkinnassa ja asianomistajan oikeuksien turvaamisessa Helsingin poliisilaitoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.